

FREMTIDENS FLEKSIBLE SYKEHUS

flexibelt prosjekt - fleksibel prosess

Førsteamanuensis Geir K. Hansen
Institutt for Byggekunst, prosjektering og forvaltning
Fakultet for arkitektur og billedkunst
Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet

GUEST EDITOR'S COLUMN

It's All About Healing
Lynal Neale

RESEARCH METHODS COLUMNS

Research Methods for Design Practitioners To Evaluate Facilities
Marilyn McCauley Stapp

Postop Hospital Gardens for Physical Therapy: A Post-Occupancy Evaluation
Brid E. Davis

EDITOR'S COLUMN

Peer Review and the Development of a Science
Jennifer S. Neukirch

THEORY

A Framework for Evaluating Evidence in Evidence-Based Design
Debra J. Paul

Assessing Curiosity: When Hospital Art Transcends
Judy Ann Sullivan

EDITOR'S COLUMN

Ten Suggestions for Increasing Rigor in Architecture and Design
Dr. Rick Hamilton

RESEARCH

Lactation Space Design: Supporting Evidence-Based Practice and the Baby-Friendly Hospital Initiative

Tatiana Yeck Thompson and Lathana Hedin

A Comparison of Parent Satisfaction in an Open-Bay and Single-Family Room Neonatal Intensive Care Unit

David C. Stevens, Carol C. Harber, M. Akmal Khan, David B. Manton, and E. J. Reid

Influence of Positive Distractions on Children in Two Clinic Waiting Areas
Charlotte Fort and Lynal Neale

LETTERS TO THE EDITORS

Karla Holman

Mary Gordon

Sandra Parks

BOOK REVIEW

Transforming the Healthcare Experience Through the Arts
Reviewed by Jill Locke

Innlegget er i stor grad basert på artikkelen;

Identification of Critical Factors Affecting Flexibility in Hospital Construction Projects

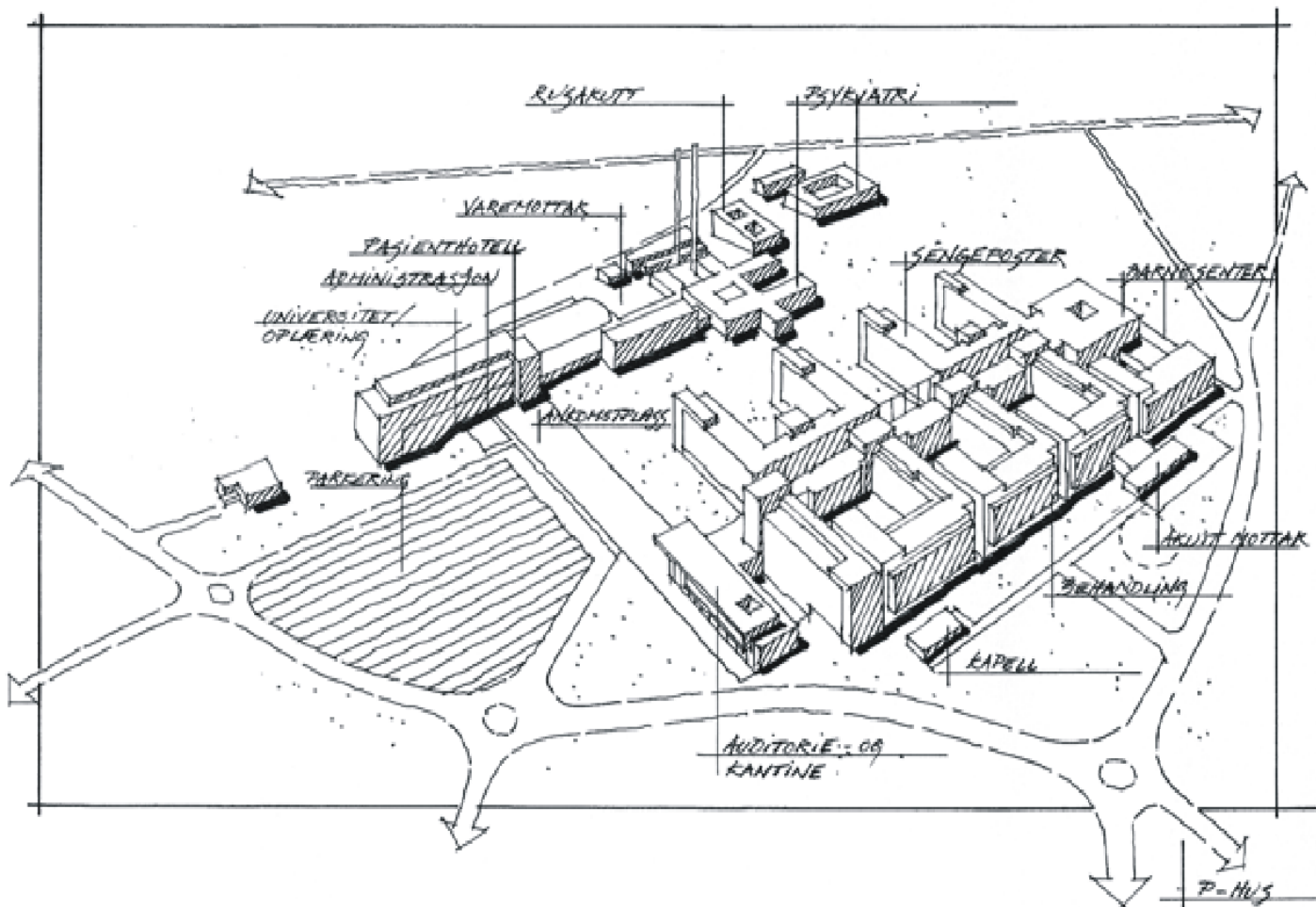
Nils O E Olsson & Geir K Hansen

HERD Health Environments Research and Design Journal,
Winter 2010 Vol 3, no 2

”Kvaliteten på det ferdige bygde sykehus vil være knyttet til bygningsmassens evne til å oppta organisatoriske, produksjonsmessige og tekniske endringer.....”

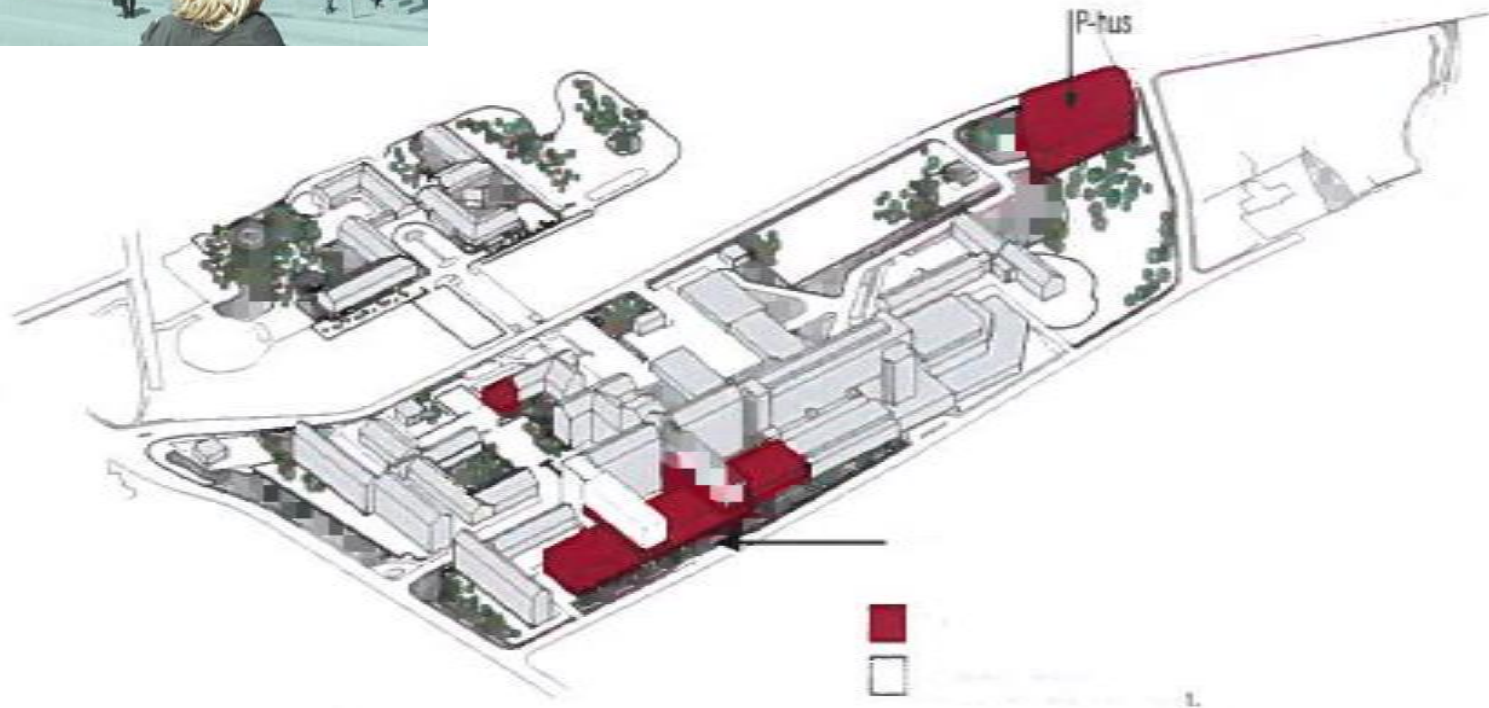

St. Olavs Hospital / Helsebygg Midt-Norge

”Det er søkt å etablere et robust konsept som skal kunne oppta store endringer både i forberedelsesfasen, planleggingsfasen og driftsfasen.

Konsept Nye Ahus

”Regionshospitalet Randers vil med den fælles akutafdeling skabe et fremtidssikret akuthospital ..... I designet er der taget højde for rummeligheden og fremtidige krav om større omstillingsevne og fleksibilitet”

DRIVERE FOR ENDRINGER

Ytre drivere som peker seg ut:

- **Institusjonell arbeidsdeling:** Økende spesialisering, konsentrasjon av kompetanse, økt skille mellom akutt og elektiv behandling.
- **Styring:** Økonomiske insentiver vil bli viktigere.
- **Intervensjonsiver:** Pasientene krever raskere og mer behandling.
Mer screening?
- **Brukervalg:** Usikker utvikling, men kan styrke konsentrasjon og spesialisering.
- **Sykdomsbildet:** Flere pasienter (eldre) med diffuse lidelser og betydelig pleiebehov.
- **Det totalt uventede:** Katastrofer, epidemier. Økt behov for isolater?

Indre drivere som peker seg ut:

- **Utstysutviklingen:** Digitalisering, rask utvikling og spredning. Mer utstyr.
- **Kompetanseutviklingen:** Økende spesialisering. Tverrfaglige team, økende innslag av ikke-medisinere. Rivalisering mellom spesialiteter og profesjoner.
- **Nye metoder:** Mer intensiv behandling med kortere liggetid. Flere småinngrep (som bruk av sonder og skop) utenfor operasjonssalene. Økt “industrialisering”.
- **Organisasjon:** Endringspress. Økt fokus på arbeidsflyt og logistikk.
- **Sterkere kobling til forskning:** Kortere tid fra laboratoriefunn til klinisk drift.

” MULIGHETSROMMET ” – grad av endringsmulighet

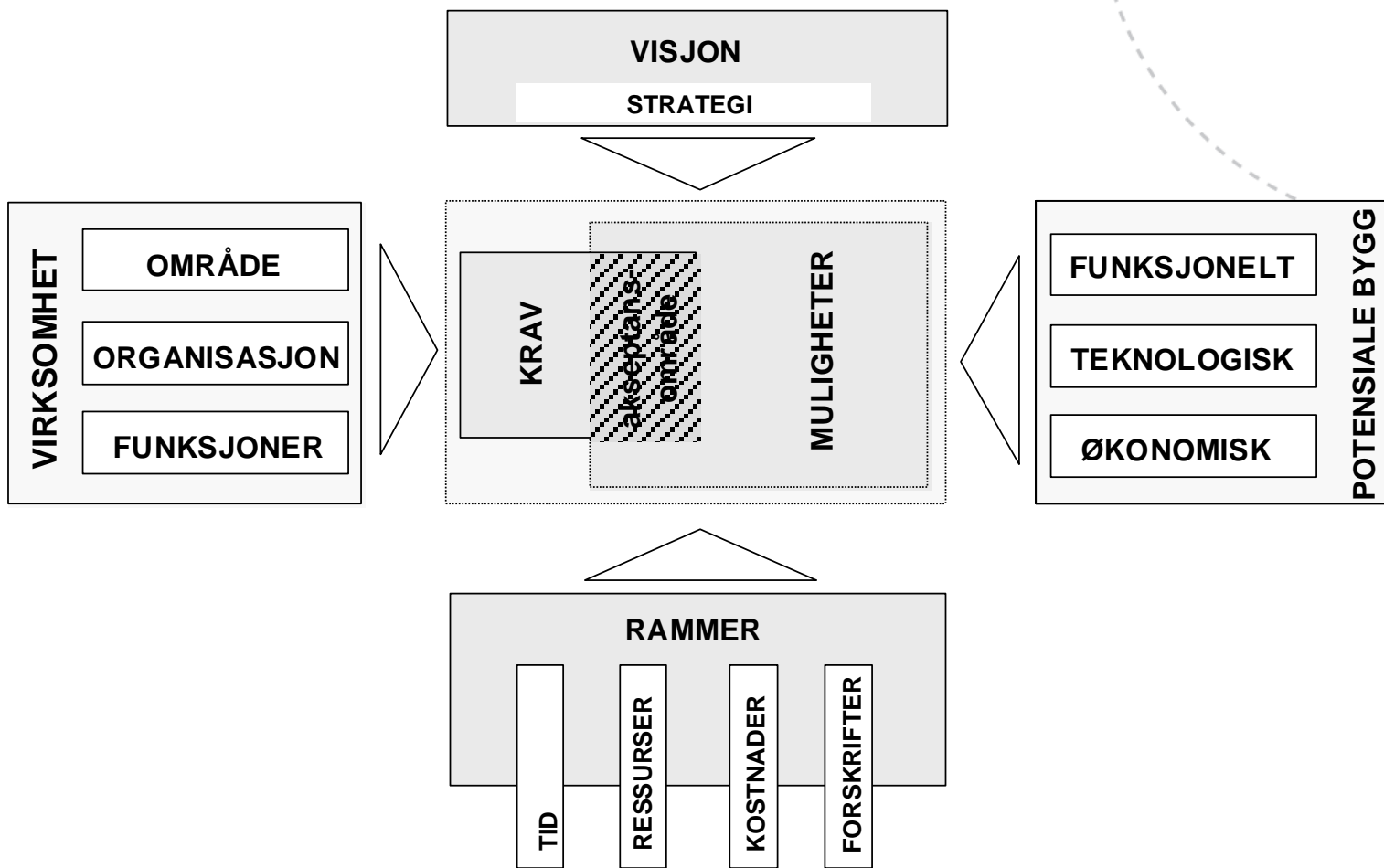

Fig. Mulighetsrommet – dynamisk sammenheng mellom krav, muligheter og rammer, Hansen 2001

fleksibilitet = fleksibilitet ?

BEGREPER –

Hva forstår vi med begrepene fleksibilitet, generalitet etc?

BEGREPSBRUK - PRAKSIS

I prosjektdokumentasjonen for sykehus vi har sett på, er det først og fremst **fleksibilitetsbegrepet** som blir brukt;

- Konseptuell fleksibilitet
- Strukturell fleksibilitet
- Teknisk fleksibilitet
- Funksjonell fleksibilitet
- Finansiell fleksibilitet
- Fysisk fleksibilitet
- Bygningsmessig fleksibilitet
- Organisatorisk / driftsmessig fleksibilitet
- OSV

ULIKE DIMENSJONER MHT FLEKSIBILITET;

- **Fleksibilitet knyttet til virksomheten**

Handler om virksomhetens evne til å tilpasse seg rammene. F.eks endringer i organisering, behandlingsformer, teknologi, kompetanse etc.

- **Fleksibilitet knyttet til fysiske forhold**

Handler om de fysiske omgivelsenes evne til å møte nye krav, behov, oppgaver. Omhandler funksjonelle og teknologiske aspekter.

- **Fleksibilitet knyttet til økonomiske forhold**

Handler om økonomiske / finansielle modeller og virkemidler for å møte sykehusets endringsbehov.

TILPASNINGSDYKTIGHET

Tilpasningsdyktighet brukt i denne sammenhengen defineres som kapasitet eller evne til å tilpasse seg senere endringer i bruken.

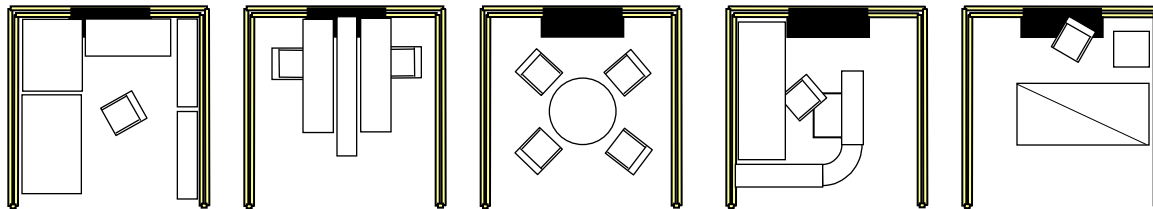
Bygningsmessig tilpasningsdyktighet brukes som fellesbetegnelse på følgende 3 begreper;

- Generalitet
- Fleksibilitet
- Elastisitet

GENERALITET:

Egenskaper ved en bygning, rom eller konstruksjon som gjør den egnet til ulike typer bruk og forskjellige funksjoner, uten vesentlige endringer.

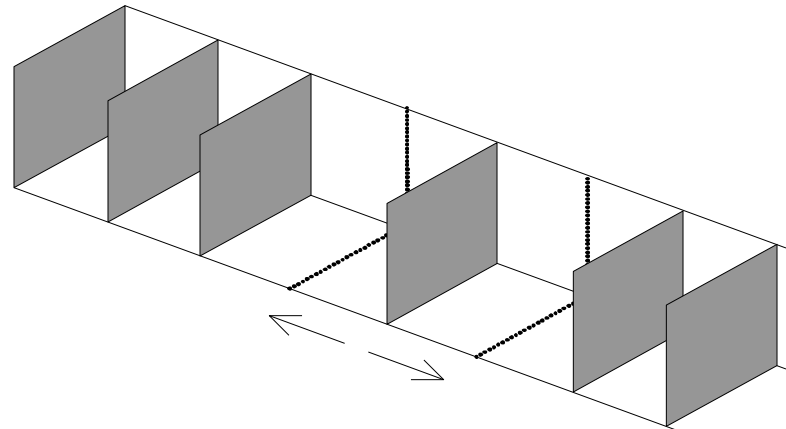
- Kapasitet og dimensjoner (etasjehøyde, dagslys, areal mm)
- Robusthet (ulike typer bruk/funksjoner)

FLEKSIBILITET:

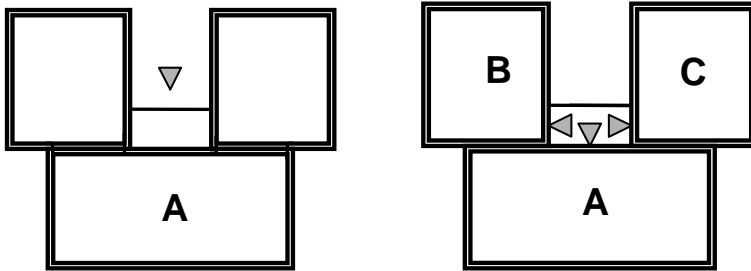
Evnen til endring i planløsning og funksjon innenfor eksisterende hovedstruktur. "Innbygde" muligheter for å ta vekk, omplassere eller legge til elementer og systemer.

- Moduler (teknisk grid)
- Standardisering (rom, utstyr med mer)
- Flyttbart, mobilt
(vegger, utstyr mm)

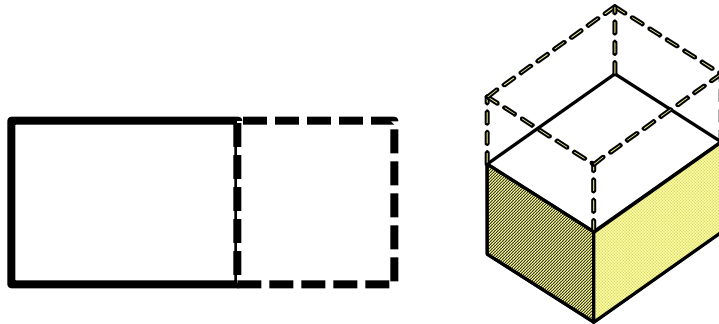
ELASTISITET

er evnen en bygning har til å møte vekslende behov for større eller mindre arealer

1 - Oppdelbar

Muligheter for å dele opp bygget i selvstendige, funksjonelle enheter

2 - Tilbyggbar - utvidelses muligheter:

Muligheter for tilbygg/påbygg vertikalt
Eller horisontalt

2 EKSEMPLER

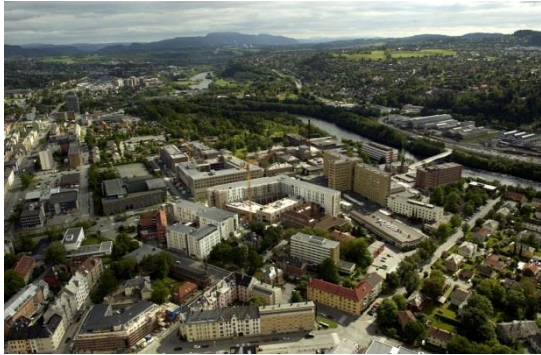
ST. OLAVS HOSPITAL

(1995 – 2013)

”Kvaliteten på det ferdige bygde sykehus vil være knyttet til bygningsmassens evne til å oppta organisatoriske, produksjonsmessige og tekniske endringer.....”

Total utbygging i 2014 - sett fra øst

Byplanfleksibilitet

Sykehusplanen sikrer vesentlige vekstmuligheter i planens ytre soner. Eventuell større utvidelser, nye sentre etc kan etableres med begrensede skadevirkninger for de øvrige sentrene (ca 62000m² arealreserve)

Kvartalsvis fleksibilitet (elastisitet)

Muligheter for påbygging av nye etasjer og utvidelse på definerte fløyer innenfor kvartalsstrukturen.

Strukturell fleksibilitet – Generelt senter som redskap

Fleksibilitet i bygningenes struktur slik at den kan konverteres til annen bruk enn opprinnelig planlagt.

Strukturell fleksibilitet setter sterke krav til generalitet i løsningene av bæresystemer, sjakt- og heisplassering, bygningsbredder, etasjehøyder, føringsveier for tekniske installasjoner, samt standardisering av areal romtypologier, størrelser, tekniske løsninger og utstyr.

Generelle bygningskropper med modulære bæresystemer og et generelt distribusjonsnett for teknikk, varer og mennesker.
Modulnett – 7,2 x 7,2 valgt, underdelt i moduler på 3,6 m.

Rasjonell uavhengighet mellom bæresystem, tekniske føringssoner, funksjon, tverrgående trafikk og estetikk.

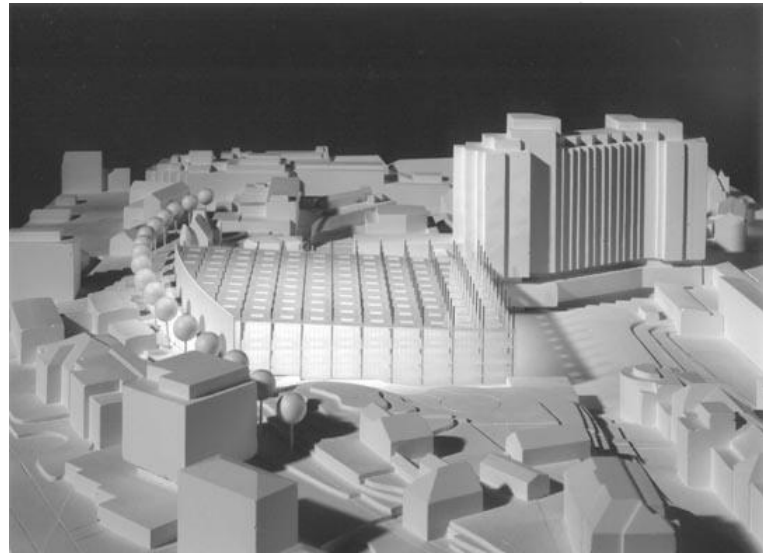
Fleksibilitet;

- Funksjonsarealene er delt opp i klart avgrensede arealer rundt vertikale kommunikasjonslinjer
- Tekniske anlegg er plassert i tekniske tårn som gir en sentral plassering av alle teknikkrelaterte funksjonsenheter på hver etasje.
- Alle horisontale tekniske hovedføringer har en enkel struktur og er lagt sentralt i bygningene.
- Hele anlegget har serviceadkomst til teknisk areal atskilt fra de somatiske arealene.

INSELSPITAL, BERN

(1996 – 2013)

Intensivbehandlungs-, Notfall- und Operationszentrum INO

Arealramme 45.600 m² + arealreserve 14.000 m². 215 mill Sfr.
Deler av eksisterende sykehus saneres og gir plass for den nye
INO enheten

PRIMÆRSYSTEM

Bygningskropp

Bestemt av tomtens avgrensninger
2 av etasjene med ekstra stor høyde
2 tekniske etasjer
Overkapasitet ifht programmert areal

Konstruksjonssystem

Søyle / dekkekonstruksjon betong
Modul 8,4 x 8,4 m.
Dekketykkelse 30 cm (generell høy nyttelast)

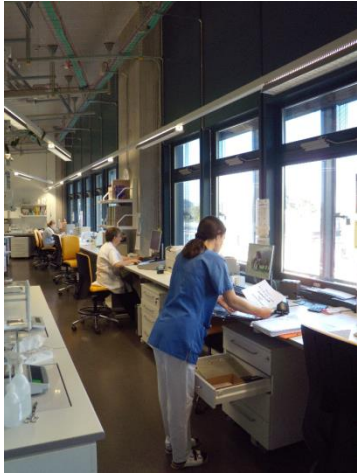

Sjakter

3 vertikale kjerner i "hjørnene" av etasjeplanene

Etasjeplaner

Plane dekker
Store åpne og generelle planer

SEKUNDÆRSYSTEM

Omhandler de tiltak som er nødvendige for å realisere organisasjonskonseptet;

Organisering av avdelinger og avsnitt

Planløsningsprinsipper

Prinsipper og systemer for

teknisk infrastruktur

kommunikasjon / logistikk

brann og sikkerhet

belysning

TERTIÆRSYSTEM

Omfatter

Tekniske installasjoner, elementer og komponenter

Fast eller mobilt medisins-teknisk utstyr

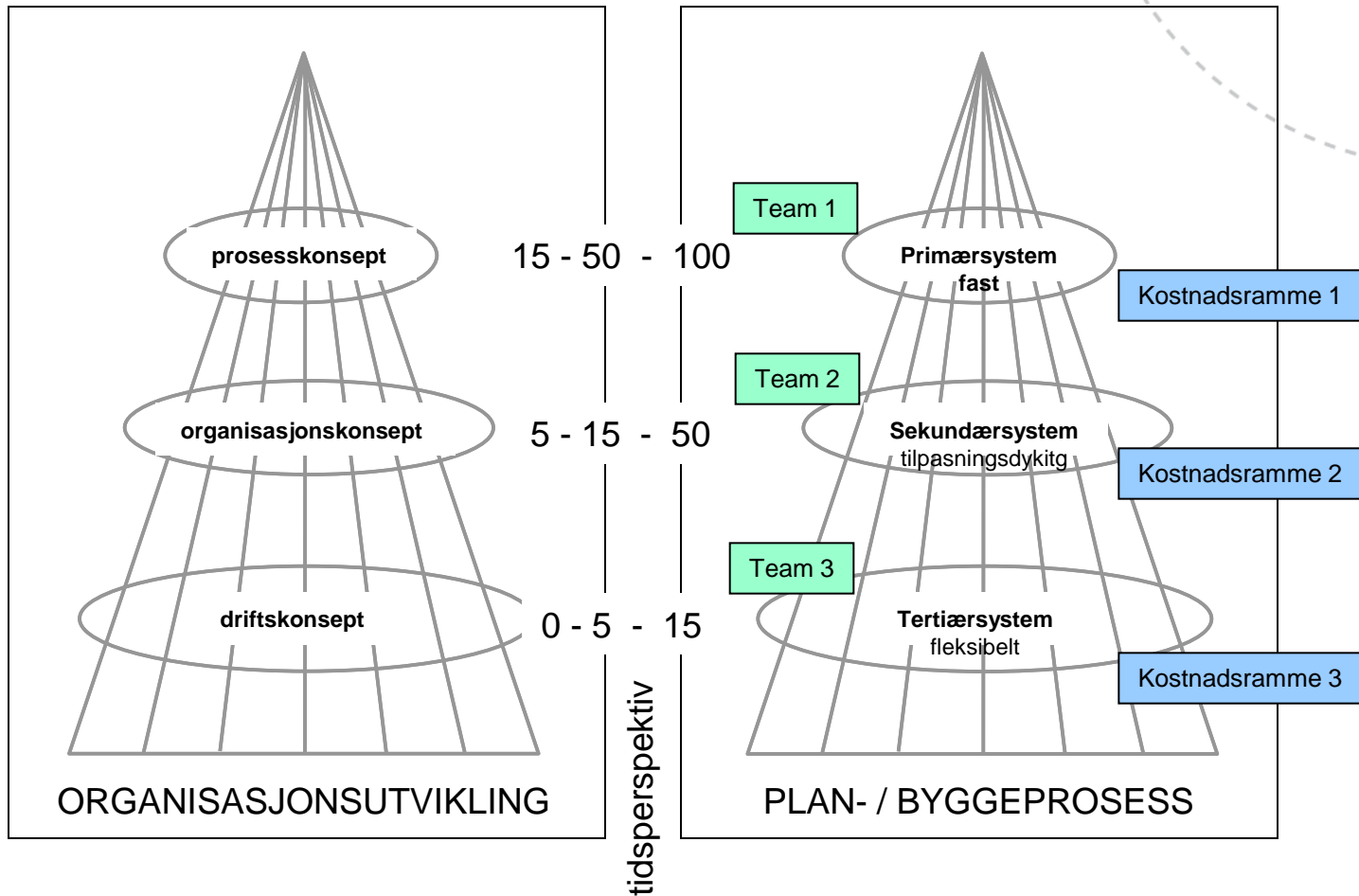
Romutforming med spesifiserte krav

Innredning

De ulike systemene skal være mest mulig uavhengig av hverandre på grunn av ulike levetider.

Kobling mellom organisasjonsutvikling og plan-/byggeprosess!

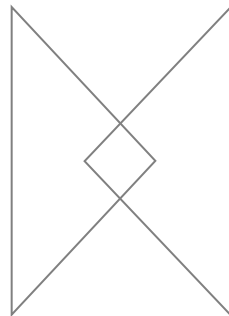

PROSESS PERSPEKTIVET

UTFORDRINGER I PROSJEKTER

håndtere og integrere motsetningsfylte perspektiver

**TO TEAM
TO PERSPEKTIVER
TO SPRÅK**

ETT PROSJEKT!

Ref Blyth & Worthington, 2011

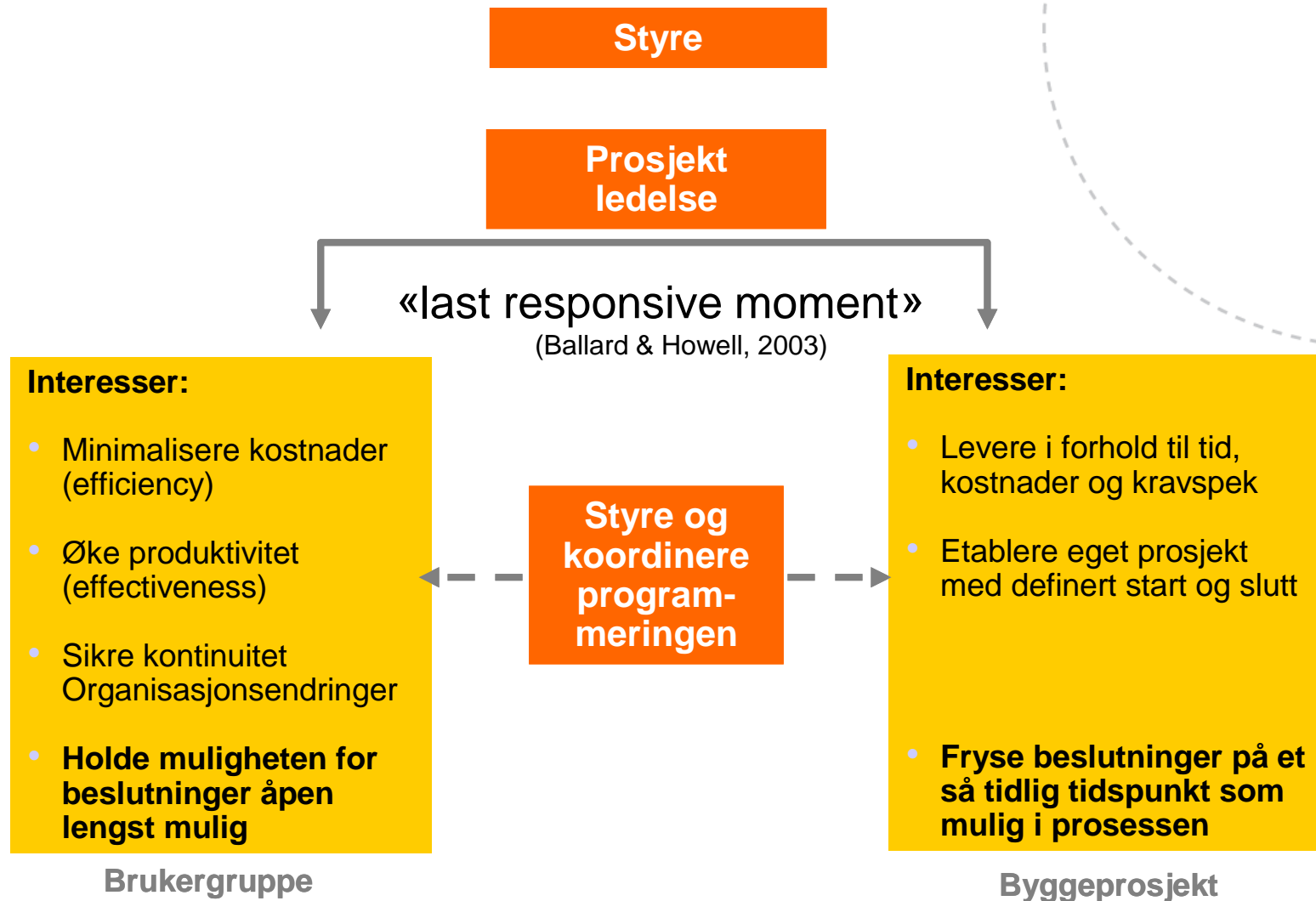

Fig Hansen (etter Blyth & Worthington, 2011)

Innstilling til endringer

	Idefase	Utviklings- fase	Gjennom- føring
Eier	+	+	+
Brukere	+/-	+	+
Prosjekt- ledelse	+	+/-	-
Entreprenør	Ikke med i denne fasen	-	-

Fleksible beslutningsprosesser koster

N=18		Fleksibel beslutningsprosess		
		Lav	Medium	Høy
Fleksibelt produkt	Høy	0	0	2 (106%)
	Medium	1 (0%)	5 (5%)	2 (121%)
	Lav	1 (1%)	1 (13%)	6 (117%)

Antall prosjekter i hver kategori (gjennomsnittlig overskridelse i prosent i forhold til vedtatt investeringsramme)

Fleksibilitet i produktet

Høy

Robust
konsept

"Flyt"

Både robust
konsept og
sen låsing

Lav

Stabile
omgivelser

Sen
låsning

Lav

Høy

Fleksibilitet i prosessen

Påvirknings-
og tilpasnings-
mulighet

Usikkerhet
Frustrasjon

Tar høyde
for flere
situasjoner

Dyrt?

Fleksibilitet
på rett sted?

Fleksibilitet i produktet

Høy

Robust
konsept

"Flyt"

Lav

Stabile
omgivelser

Sen
låsning

Lav

Høy

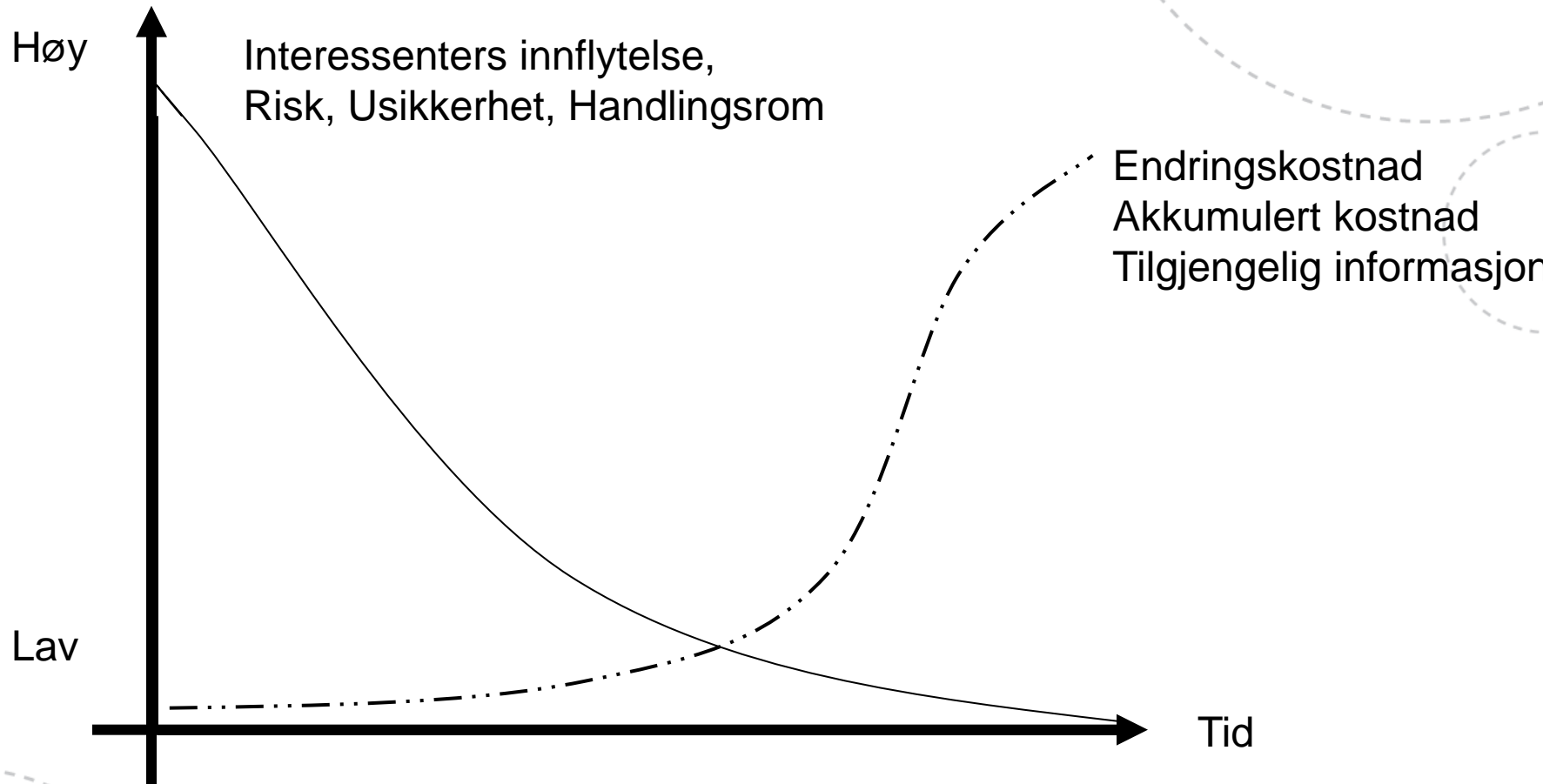
Fleksibilitet i prosessen

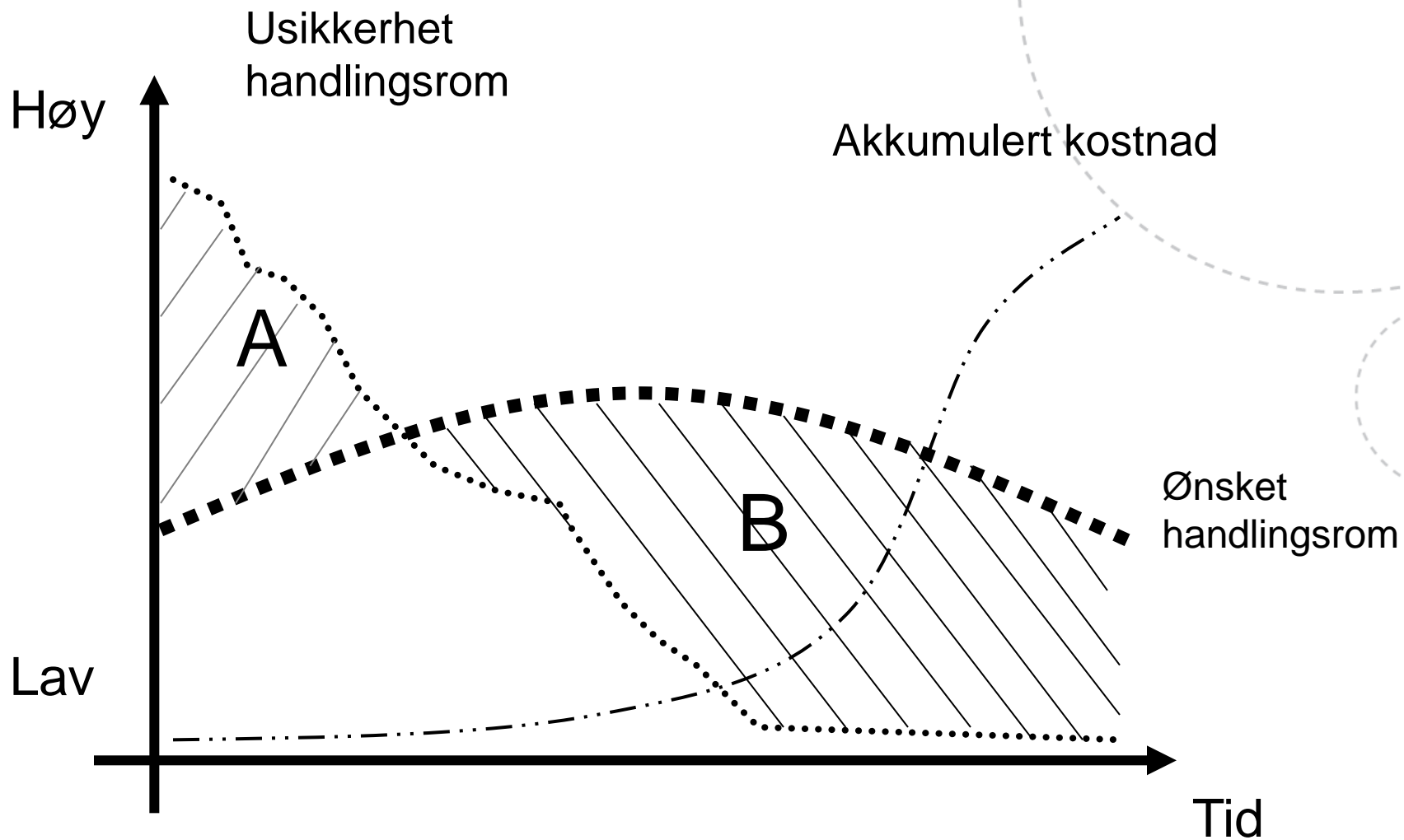

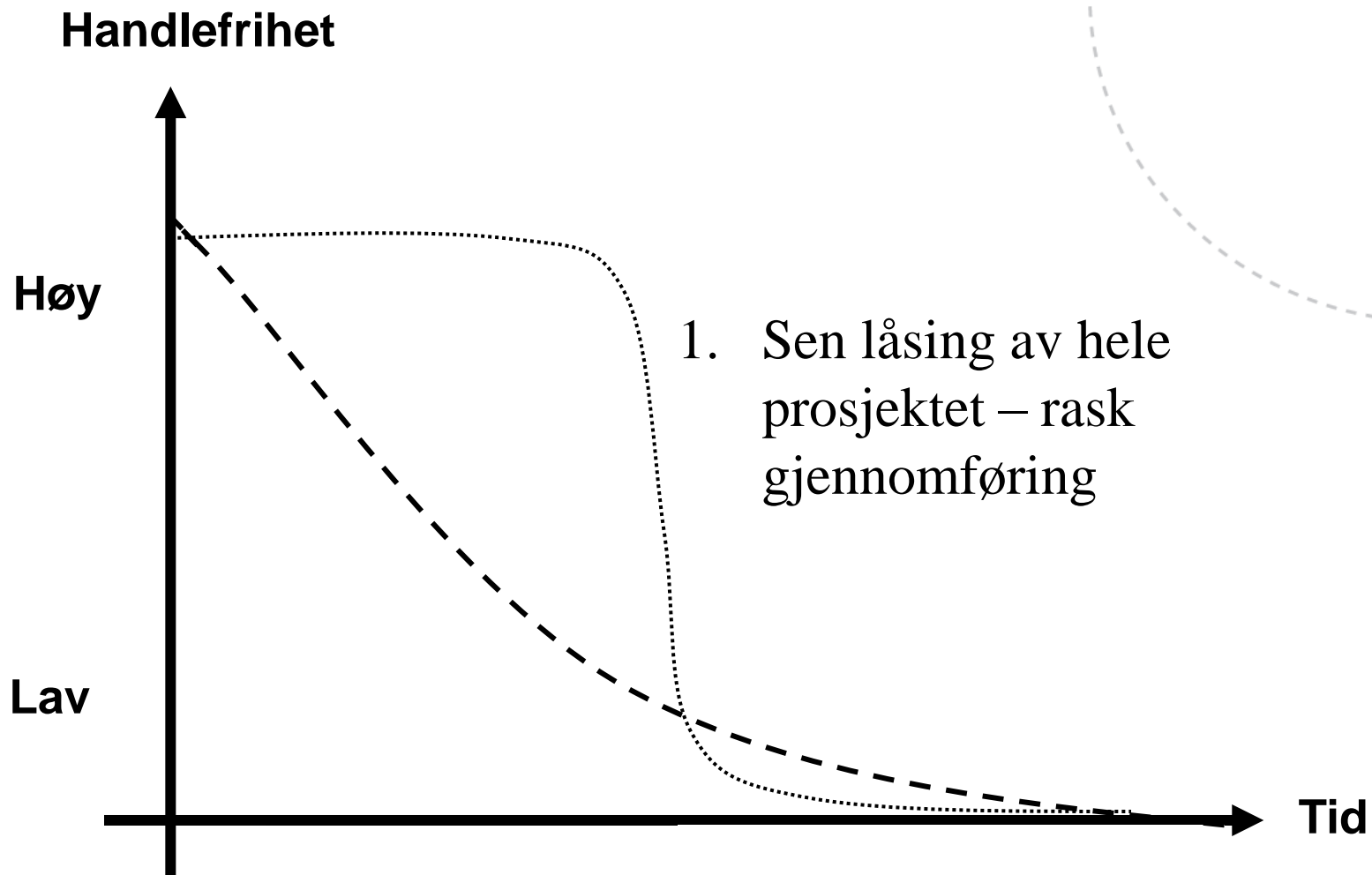
Mulige strategier med hensyn til endringer

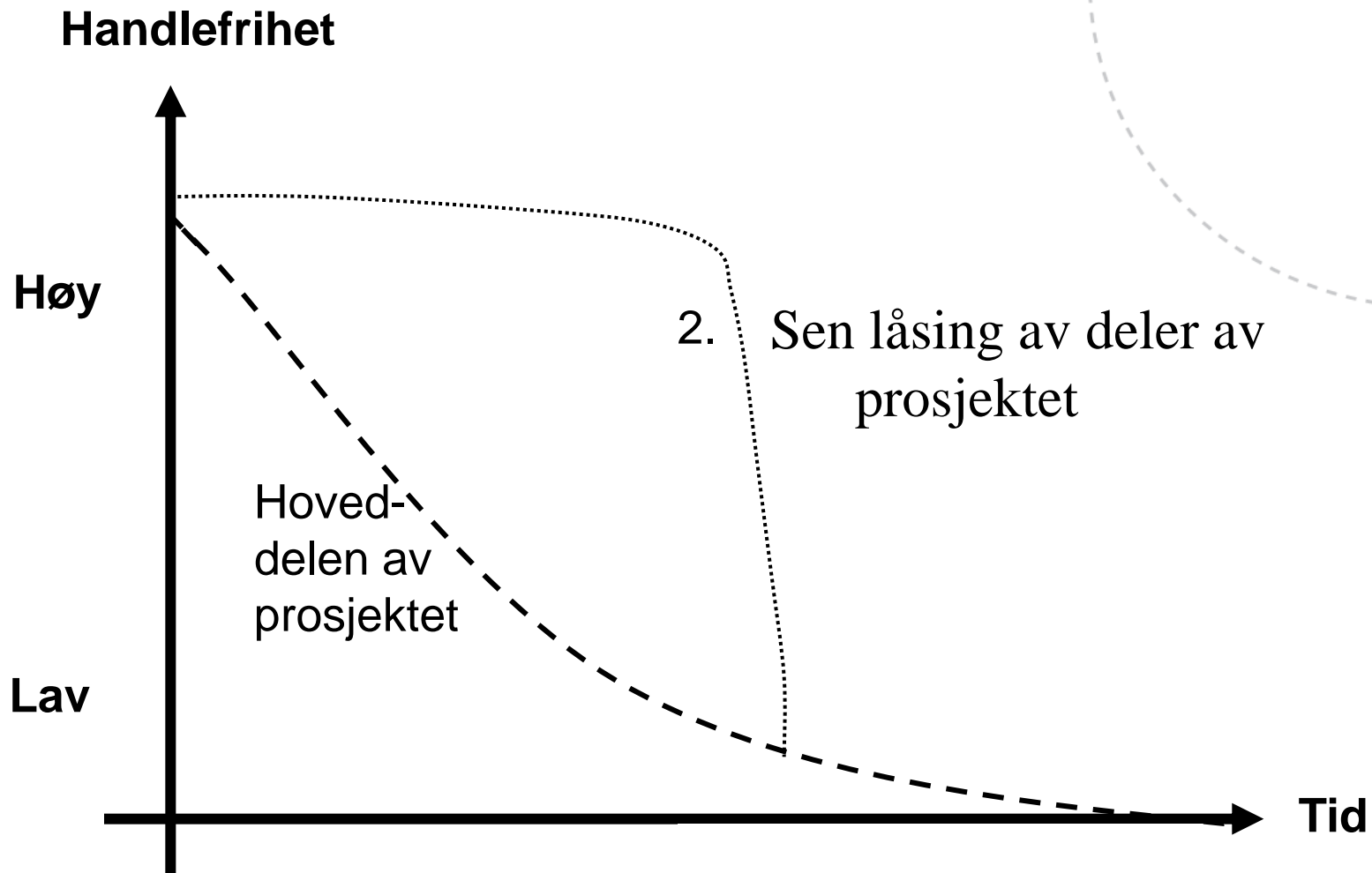
	Slakk	Presisjon
Unngå endringer	a. Overspesifikasjon b. Sen låsing, hele eller deler	e. Enighet om leveranse
Håndtere endringer	c. Budsjett-reserver d. Kapasitet til å håndtere endringer	f. Isolere områder der endringer forventes g. Uavhengige delleveranser

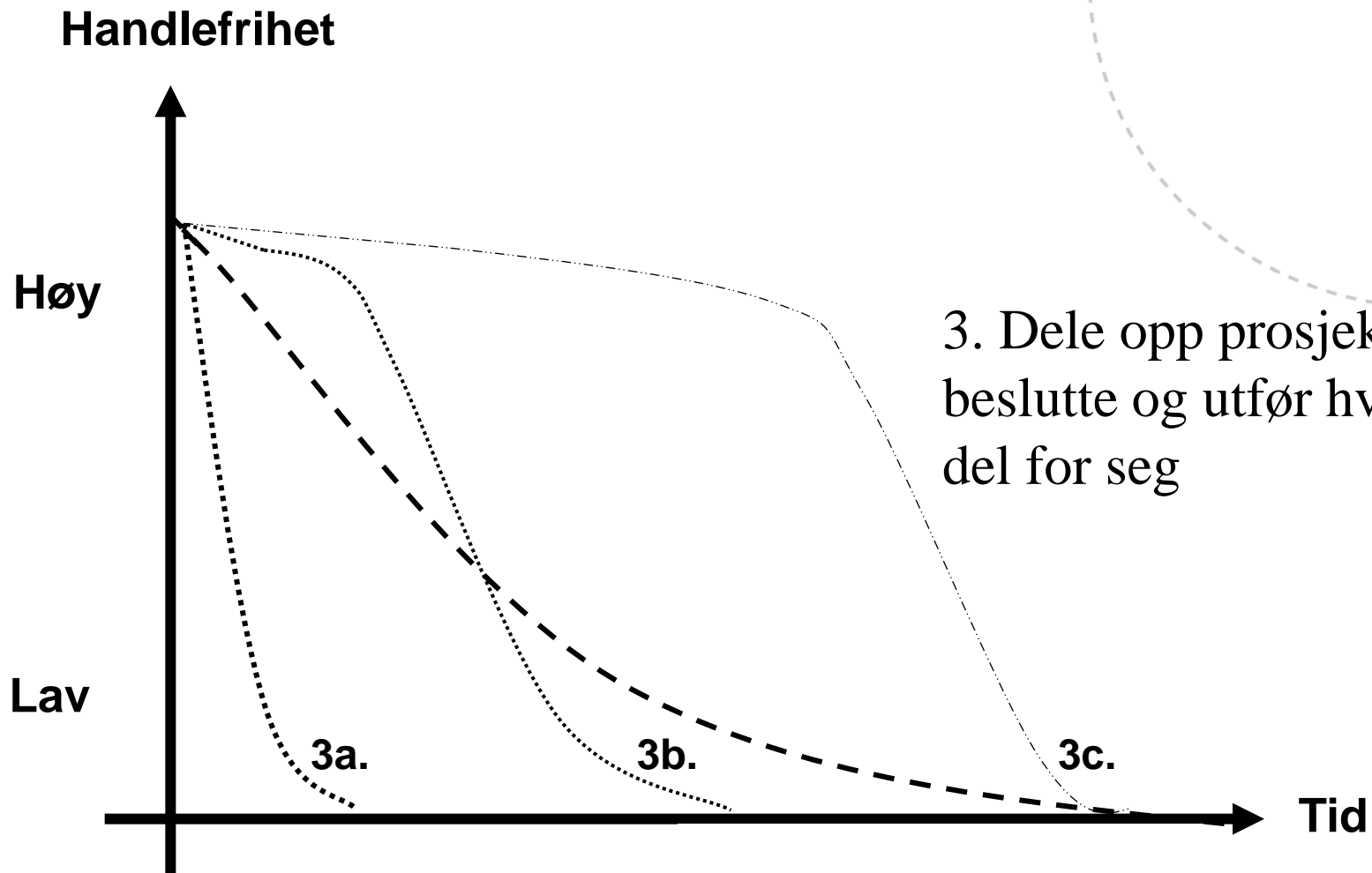
Prosjekter utvikles over tid

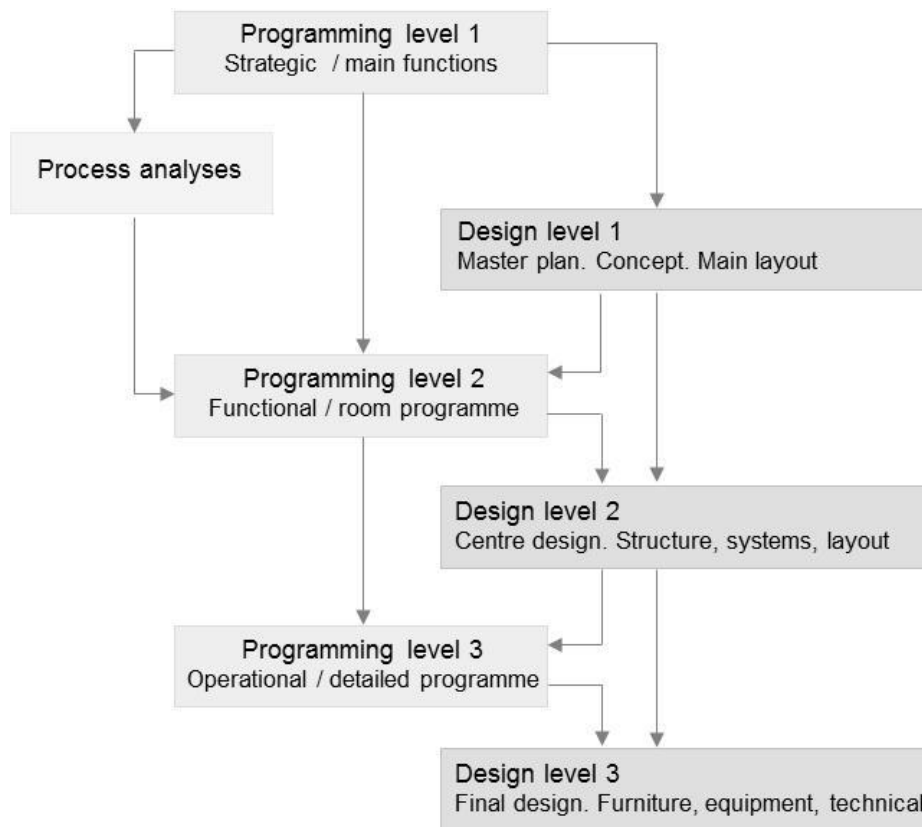

Hvilken informasjon er nødvendig når?

Tenk lagdeling og nivå både med hensyn til programmerings- og prosjekteringsprosessen;

Fra overordnet til detaljnivå - strategisk, taktisk og operasjonelt

Fremtidens fleksible sykehus

Prinsipper for økt fleksibilitet ⁽¹⁾

■ Struktur

Utbyggingsmønster

Teknisk grid

Logistikk og kommunikasjon

■ Arealenes utforming

Bygningsdybde, etasjehøyde, dagslys

Adkomst og tilgjengelighet

Flat og lydtett himling

Brannsikkerhet og inndeling/seksjonering

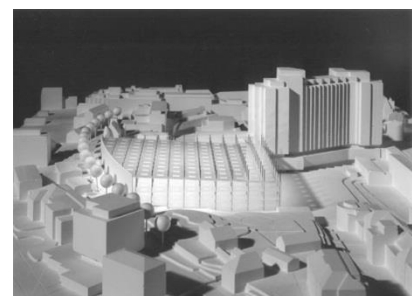
■ Overdimensjonering

Arealreserver

Etasjehøyde

Kapasitet konstruksjoner

Kapasitet tekniske installasjoner

Prinsipper for økt fleksibilitet⁽²⁾

- **Lagdelling, sonering og levetider**

Unngå avhengigheter mellom bygningsdeler/anlegg med ulik funksjonell, økonomisk, teknisk levetid

- **Standardisering, målsamordning**

Standardisering romstørrelser/romformer, innredning, utstyr for mer effektiv bygging og enklere utskifting av elementer

- **Mønster for endring**

Muligheter for vekst, dvs ved omrokking, påbygg, tilbygg. Muligheter for reduksjon og underoppdeling som frigjør arealer for andre formål

Se organisasjonsperspektivet i sammenheng med fysisk utforming i forhold til en bevissthet om hva som endres hvor ofte.

Knytte kostnadskonsekvens for drift mot organisasjonsløsning, fysiske løsninger og byggekostnader

NOEN RÅD;

- Fokus på målsettinger og intensjoner vedr tilpasningsdyktighet. Definer hvilke effekter som ønskes oppnådd snarere enn hva løsningene skal være. utfordringer mht måloppnåelse
- Presiser hva dere legger i de ulike begrepene som brukes – unngå tomme fraser som ikke lar seg operasjonalisere
- Identifiser drivere for endring og hvor de kan få konsekvenser driftsmessig og bygningsmessig
- Generalitet kanskje det sterkeste virkemidlet i et langsiktig perspektiv
- Ulik vekst eller samtidig vekst når det gjelder funksjonsområder den største utfordringen
- Vær tydelig på konseptvalg og følg disse opp gjennom hele prosessen

lykke til!